REPREZENTAREA SOCIALĂ A CURAJULUI ȘI EROISMULUI ÎN POVEȘTI

Cătălina CEBAN, studentă
CZU: 364.44:616.98 ***nassarcatalina9191@gmail.com***

The following research focuses on studying the social representation of courage and heroism through the prism of childhood fairy tales, analyzing behavioral, cognitive, emotional, volitional and the circumstances of the heroic and courageous act also elaborating the prototypical profile of the courageous character and the prototypical profile of the hero based on the social representations obtained.

Un an de pandemie ne-a accentuat cât de important este eroismul pentru dezvoltarea societății. Cadrele din prima linie ce au luptat pentru a trata persoanele infectate cu COVID- 19 sau persoanele ce au furnizat servicii complet necesare, cu riscul de a se infecta, au dat dovadă de eroism, pentru că depășeau responsabilitățile notate în fișa de post. Totuși, ce este un act eroic? Salvarea unei persoane dintr-o casă în flăcări, baterea alarmei asupra unei probleme importante dintr-un sistem pe care restul preferă să le ignore sau poate un soldat ce și-a dat viața pentru a-și salva camarazii? Eroismul este un comportament prosocial împreună cu compasiunea și altruismul, pe când curajul este un comportament prototipic al eroismului, astfel chiar dacă sunt independente, ele pot fi studiate împreună. Pornind de la imaginea reprezentărilor sociale, putem deschide teritoriul pentru educarea și promovarea trăsăturilor și comportamentelor pozitive personalității umane.

Am considerat relevant studiul prin prisma poveștilor, pentru că poveștile sunt primul contact care îl are un copil cu eroismul și curajul. Noi, ca specie, de-a lungul istoriei, am folosit poveștile pentru a ne explica lumea și originile ei. Aceste povești ne ajută să definim și să înțelegem o mare parte din ceea ce de altfel ar rămâne neexplicat. Dincolo de scenele cu urmăriri și salvări în ultimul moment se ascund drame serioase care reflectă evenimentele ce se petrec în lumea interioară a copilului.

Scopul cercetării constă în determinarea conținutului reprezentărilor sociale ale curajului și eroismului prin prisma poveștilor din copilărie, analizând aspecte comportamentale, cognitive, afective, volitive și a circumstanțelor de manifestare a actului eroic și curajos. Studiul reprezentărilor sociale ale curajului și eroismului ne permit să aflăm care este terenul pe care stăm, care concepte sunt fixate, dacă sunt unele asocieri disfuncționale ce oferă o imagine distorsionată a eroismului și curajului, acestea ar putea fi modificate.

Atât curajul, cât și eroismul sunt constructe sociale, de aceea am putea presupune că un comportament eroic și un comportament curajos, ar putea avea aspecte comune, ca: motivația, riscul și componentele afective implicate, fără a le suprapune, de asemenea un act curajos nu este mereu un act eroic, dar un act eroic implică o doză de curaj.

În urma aplicării metodei asociației libere de idei și a tehnicii prototipic – categoriale, pe un eșantion de 50 de tineri cu vârsta cuprinsă între 18 și 25 de ani, am obținut următoarele rezultate: în cazul reprezentărilor sociale a curajului în povești, în nucleul central, se încadrează atât poveștile folclorice, cât și cele occidentale, reprezentarea socială a eroismului în povești are în nucleul său central, de asemenea poveștile folclorice și cele occidentale, totuși poveștile folclorice au o frecvență de 92 din cele 150 de asociații totale. Pentru reprezentarea socială a curajului prin prisma personajelor din povești, avem în nucleul central, cu rangul cel mai înalt, personajele animalice, fiind urmate de personajele masculine, apoi de cele feminine. Reprezentarea socială a eroismului prin prisma personajelor din povești, în nucleul central se află personajele masculine, cu o frecvență și un rang înalt (1,94 și, respectiv, 84), fiind urmate de personajele feminine cu frecvența de 38 și rangul 2,07. Pentru a analiza percepția individuală a unui erou și a unei persoane curajoase, în reprezentarea socială a curajului am obținut că în nucleu se află trăsăturile afective (vitejie, neînfricare, bărbăție) și trăsăturile de personalitate (perseverență, îndrăzneală, determinare), iar în reprezentările sociale ale caracteristicilor necesare unui erou, în nucleu avem: caracteristicile afective (curaj, neînfricare, voinicie), caracteristicile cognitive (inteligență, înțelepciune, chibzuință). Pentru

a avea o mai mare claritate în elaborarea unor profiluri prototipice ale eroului și ale curajosului, am efectuat o paralelă între acțiunile eroice din povești care se implică: salvarea – 74%, a luptat – 16%, s-a sacrificat – 5% și a dat dovadă de înțelepciune – 5%, cu structurarea pe clasamente a acțiunilor cotidiene pe care le consideră cele mai curajoase: X aleargă într-o clădire ce arde pentru a salva pe cineva – 48% și un soldat moare pentru ca și camarazii săi să scape – 34%, pe ultimul loc fiind, eroismul cu risc social: menționează despre echipamentul defect dintr-un spital, în presă – 36%, din care putem vedea că sunt suprapuneri, salvarea fiind acțiunea principală atât a eroului din povești, dar și a eroului cotidian.

Profilul personajului curajos obținut în baza reprezentărilor sociale ale curajului în povești și a personajelor din povești. Personajul prototipic curajos ce se află în nucleu este Făt-Frumos. Acesta este predominat de trăsăturile sale afective, el este neînfricat, perseverent și îndrăzneț, gata să meargă înainte pentru a-și completa misiunea. Curajosul folcloric este impulsiv, nu are frici și întâi acționează, apoi se gândește. Partea paradoxală este că în ciuda faptului că el este centrat pe trăsăturile sale afective, acesta nu simte frică, indiferent de situația în care nu s-ar afla. Acțiunile sale curajoase ar fi din categoria curajului fizic, analog celui manifestat de militari și pompieri.

Profilul personajului eroic obținut în baza reprezentărilor sociale ale eroismului în povești și ale personajelor din povești. Personaj prototipic eroic din nucleu este Făt-Frumos. Eroul vine ca un salvator ce salvează ziua, dar este mai atent și mai chibzuit decât o persoană curajoasă care se aruncă cu prima ocazie în acțiune. Eroul este curajos, dar nu și impulsiv, el își premeditează și cântărește opțiunile, deținând o doză mare de empatie și curiozitate. Trăsăturile sale afective sunt balansate de către cele cognitive, fără a migra de la o extremă la alta. Acțiunile sale sunt premeditate, dar au o motivație nobilă în spate. Își asumă riscurile fizice, chiar dacă ar putea însemna un sacrificiu din partea sa. Eroul are un statut social dezirabil, el fiind un model pentru restul membrilor din grupul său social.

În concluzie, putem spune că eroismul are o imagine mult mai elogiată, chiar dacă fiind personaj din povești, Făt-Frumos este

nuclear în ambele cazuri, eroul este mai complex, înglobând o bună parte din trăsăturile curajului. Astfel, ambele concepte au următoarele similitudini: motivația, nivelul și tipul riscului, și frica. O descoperire interesantă a fost importanța statutului pe care îl are persoana ce efectuează actul eroic, astfel cumva ciocnindu-se cu afirmația lui Zimbardo [3] despre faptul că fiecare dintre noi suntem un erou în așteptare, ce la nivel de acțiune este vizibil, dar la nivel de motivație a actului ar putea trezi neîncredere în cadrul grupului social din care face parte și are ca scop oferirea titlului de erou, un exemplu ar fi faptul că nimeni nu ar pune la îndoială motivația mamei de a-și salva copiii dintr-un anumit pericol, în comparație cu motivația unei persoane cu antecedente penale.

Aplicabilitatea rezultatelor acestui studiu se poate manifesta în două direcții: de prevenție și de intervenție. În cazul prevenției, avem în vedere educarea curajului și a eroismului prin prisma poveștilor. În ce privește intervenția, în această direcție, vorbim despre formularea poveștilor terapeutice, pentru a dezvolta, de asemenea, curajul și eroismul, dar în situații specifice, un bun exemplu ar putea fi dezvoltarea curajului la serviciu pentru persoanele cu un nivel înalt de anxietate, ca să poată depăși barierele personale, dar și a crește productivitatea la serviciu.

Referințe:

1. FRANCO, Z., ZIMBARDO, P. Heroism: A conceptual analysis and differentiation between heroic action and altruism. In: *Review of General Psychology*, 2011, vol. 15, no 2, pp. 99-113.
2. HOWARD, Matt C., COGSWELL, Joshua, E. The left side of courage: Three exploratory studies on the antecedents of social courage. In: *The Journal of Positive Psychology*, 2018.
3. ZIMBARDO, Philip. *Efectul Lucifer de la experimentul concentraționar Stanford la Abu Gharaib.* București: Nemira, 2009. 816 p.

Recomandat
Rodica PASCARI, drd., asistent univ.